

מבט על, גיליון 1491, 21 ביוני 2021

מסעו של הנשיא ביידן באירופה: ארצות הברית שוב בעמדת הובלה

אלדד שביט ושמעון שטיין

הנשיא ג'ו ביידן ערך את ביקורו הראשון מחוץ לארצות הברית באירופה, ובמהלכו השתתף בכינוס המדינות המתועשות - ה-G7, בכינוס נאט"ו וכן ערך מפגש עם מנהיגי האיחוד האירופי. בסיום הביקור נועד ביידן בג'נבה עם נשיא רוסיה ולדימיר פוטין. מטרת הביקור, מבחינת הנשיא האמריקאי, הייתה "להוכיח מחדש את מחויבותה של ארצות הברית לבעלות בריתה ושותפותיה ולהדגיש את יכולתן של דמוקרטיות לעמוד באתגרים ולהרתיע איומים של העידן החדש". קונקרטי, הממשל מעוניין לגייס את המדינות השונות ליישר קו עם ארצות הברית להתמודדות עם היעד האמריקאי מספר אחת כיום - סין. נראה כי ביידן החל מסע לשיקום היחסים בין ארצות הברית לאירופה וגם אם נותרו עדיין מחלוקות, הוא הצליח להנחיל את המסר כי סין מהווה אתגר למדינות הדמוקרטיות. יכולתו להמחיש למנהיגי אירופה כי התנהלותו שונה משל קודמו, דונלד טראמפ, תעמוד למבחן בהמשך, בכפוף לנכונותם לתאם את גישתן כלפי סין עם הגישה האמריקאית. גם על הממשלה החדשה בישראל להעריך מחדש את התנהלותה מול סין ובעיקר להפנים את ציפייתו של הממשל האמריקאי מכל בעלות בריתו לשתף פעולה מול האתגר הסיני, שבראיתו מאיים במספר רבדים על ביטחונן של המדינות הדמוקרטיות.

לאחר שהקדיש את חודשי כהונתו הראשונים לטיפול בבעיות הפנים הרבות בארצות הברית, בדגש על מיגור הקורונה, קידום הכלכלה והידרשות לבעיות חברתיות, ב-9-16 ביוני ערך הנשיא ג'ו ביידן את ביקורו הראשון מחוץ לארצות הברית באירופה. במהלך הביקור ביידן השתתף בכינוס המדינות המתועשות - ה-G7, בכינוס נאט"ו וכן נפגש עם מנהיגי האיחוד האירופי. בסיום הביקור נועד ביידן בג'נבה עם נשיא רוסיה ולדימיר פוטין. [במאמר דעה שפרסם ערב הביקור](#) קבע ביידן כי מטרת הביקור הנה להוכיח מחדש את מחויבותה של ארצות הברית לבעלות בריתה ושותפותיה ולהדגיש את יכולתן של דמוקרטיות לעמוד באתגרים ולהרתיע איומים של העידן החדש. ביקורו של ביידן התקיים כשברקע ארבע שנים טראומטיות מבחינת השותפות הטראנס-אטלנטית, הצורך בשיקום האמון בין השותפות בה, וחשש המקנן באירופה כי בתום ארבע שנות כהונתו של ביידן המצב עלול להשתנות שוב.

נראה כי הנשיא ביידן השיג את היעד הראשון שהציב לעצמו - להתחיל ברגל ימין את המסע לשיקום יחסיה של ארצות הברית עם אירופה ולחדש בריתות עם בעלות ברית, ובעיקר להמחיש קבל עם ועולם כי התנהלותו שונה מזו של הנשיא טראמפ ובהנהגתו ארצות הברית שבה לעמדת הובלה. בראיית ביידן, האמון ההדדי ושיתוף פעולה עם "בעלות ברית הרואות את העולם מבעד לאותן עדשות כמונו" הם תנאי בסיסי להתמודדות משופרת עם אתגרים חוצי גבולות, ההולכים ומחריפים, וביניהם מגפות, משברים כלכליים ושינויי אקלים. ואכן, ניכר כי ככלל, המנהיגים האירופים מביעים שביעות רצון מהשיח שהתפתח בינם לבין הנשיא ביידן במהלך המפגשים עימו,

וגם אם לא ניתן היה לפתור את כלל חילוקי הדעות בינם לבין הממשל האמריקאי במפגש אחד, גם מבחינתם המפגשים היו מוצלחים.

עם זאת, עדין נותרו מחלוקות בין ארצות הברית לאירופה לגבי סוגיות סחר וכלכלה, וכן המאבק בשינויי האקלים. על הצדדים יהיה לפתור מחלוקות אלה בהישען על רצון טוב, כזה שהופג בעת ביקורו של ביידן. בהקשר זה, בולטת הנכונות של שני הצדדים - לאחר שנים של עימותים, תביעות הדדיות והטלת מכסים כוללת בשווי של יותר מ-12 מיליארד דולר - להגיע לפשרה בעימות סביב סובסידיות לא-חוקיות שניתנו לתעשיית התעופה שלהן - "בואינג" בארצות הברית ו"איירבוס" באירופה. כמחווה של רצון טוב כלפי קנצלרית גרמניה אנגלה מרקל, שותפה מרכזית למימוש יעדיו, הממשל הביע לאחרונה נכונות להשעות הטלת סנקציות נוספות על גרמניה (שהוטלו במהלך כהונתו של ממשל טראמפ) בהקשר לפרויקט צינור הגז "נורד סטרים-2", שאמור להכפיל את אספקת הגז מרוסיה לגרמניה. החלטה זו זכתה לביקורת מצד אוקראינה, פולין והמדינות הבלטיות, המתנגדות נחרצות לצינור, וכן מצד מחוקקים רפובליקנים ודמוקרטים.

בראית הנשיא ביידן, על שיקום יחסי הממשל עם בעלות בריתו וחזרת ארצות הברית לעמדת הובלה לתרום לקידום היעד המרכזי של הממשל - גיוס המדינות ליישור קו עם ארצות הברית בהתמודדות עם האתגר האמריקאי מספר אחד כיום - סין, ובנוסף לגיבוש גישה משותפת מול רוסיה. נראה כי הממשל הצליח להנחיל את המסר שלפיו הרציונל להתמודדות עם האתגרים המרובים והמורכבים הוא היכולת של המדינות הדמוקרטיות להתמודד יחד מול משטרים סוררים (אוטוריטריים), שלא זו בלבד שהם מאיימים על הסדר העולמי שאותו גיבשה והובילה ארצות הברית מאז סיום מלחמת העולם השנייה, אלא מנסים להחליפו.

ההודעות המשותפות בשלושת המפגשים - G-7, האיחוד האירופי ונאט"ו - מחדדות את המסרים המשותפים מול סין. בולטת במיוחד [ההודעה](#) שנמסרה בסיום מפגש חברות נאט"ו, שאמנם אינה מגדירה את סין כ"אויב" אך קובעת שהיא "אתגר ביטחוני מערכתי" מול הסדר העולמי. לאחר שסין לא הייתה בעבר במוקד סדר היום של הברית הטרנס-אטלנטית, מודגש בהודעה כי "השאיפות המוצהרות של סין והתנהגותה האסרטיבית מציבות אתגרים קבועים לסדר העולמי ולביטחון ברית נאט"ו". חברות האיחוד האירופי, בהפגנת התקרבות לעמדתו התקיפה של ביידן נגד סין, היו שותפות להכרזה משותפת נגד הפרות זכויות אדם ותנאי העבודה במדינה אוטוקרטית זו.

נראה כי הנשיא ביידן הצליח לשכנע את המנהיגים שעיימם נפגש באתגר שסין מהווה עבור המדינות הדמוקרטיות. עם זאת, הצהרותיהם בעקבות המפגש איתו משקפות כי לא כולם שותפים להגדרתו המחמירה של הממשל את האיום הסיני ולפחות חלק מבעלות הברית עדיין ספקניות האם "מסע הצלב" האמריקאי נגד סין אכן ישרת את האינטרסים הלאומיים שלהן. השאלה עד כמה הן תירתמנה מעשית להתמודדות מול סין נותרה עדיין פתוחה. מזכ"ל נאט"ו, ינס סטולטנברג, הדגיש כי האתגר המרכזי נותר רוסיה וכי אין בכוונת נאט"ו לנוע לכיוון אסיה, הגם שיש לעסוק באתגרי הביטחון הנשקפים מעליית סין. זאת, גם אם חלק מהמדינות החברות בנאט"ו מצויות בקשרים כלכליים עם סין. הקנצלרית מרקל אמרה בתום פגישת המנהיגים כי סין היא יריבה במובנים רבים, ובעלת ברית ברבים אחרים. במסיבת עיתונאים שנערכה בבריסל אמרה מרקל כי אם מסתכלים על איומי הסייבר ועל האיומים ההיברידיים שהיא מציבה, כמו גם על שיתוף הפעולה שלה עם רוסיה, לא ניתן להתעלם ממנה ויש למצוא איזון מתאים ביחסים

עימה. עדות לחילוקי דעות ניתן למצוא גם באפיונים השונים של סין בין ההצהרות של המדינות המתועשות לבין הצהרות נאט"ו: בפסגת המתועשות נמנעו מלהתייחס לסיין כ"איום" ובמקום זאת דובר על "אתגר", ולעומת זאת, בהקשר לרוסיה קיימות הערכת מצב ומסקנות זהות בין ארצות הברית לבעלות-בריתה.

פגישת ביידן עם פוטיין (בג'נבה), וגם פגישתו עם נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן (בשולי פיסגת נאט"ו), שימשו אותו כדי להעביר מסר בדבר ההבדל בין דמוקרטיות למדינות סוררות. מול פוטיין, ביידן הפגין אמנם יחס חיובי אך כוונתו הייתה להבהיר את ה"קווים האדומים" של הממשל, במטרה לא להגיע לעימות מצד אחד, ובה בעת להדגיש כי חציית הגבולות מצד רוסיה תחייב תגובה אמריקאית. בדיווחים לתקשורת בעקבות פגישת ביידן-פוטיין ניכר רצון האמריקאי להימנע מהחרפת היחסים, הנמצאים בשפל חסר תקדים. החלטות ארצות הברית ורוסיה להחזיר את שגריריהן לבירת האחרת, פתיחת דיאלוג על אודות יציבות אסטרטגית וקביעת כללי משחק בתחום הסייבר – כל אלה מעידים על ניסיון לנרמל את הקשרים שנותקו. בכל מקרה, ספק אם רצונו של ביידן להחזיר ליחסי ארצות הברית-רוסיה יציבות ויכולת לחזות מראש צעדים תתממש עקב האינטרס המנוגד של פוטיין.

ככלל, נושאי המזרח התיכון תפסו מקום שולי בלבד במהלך הפגישות שנערכו באירופה. פרט לסוגיית איראן וסוריה, בעיקר בקשר לבקרת נשק, לא עלו סוגיות נוספות ובכלל זאת הנושא הישראלי-פלסטיני. בולטת בהקשר זה הקביעה המשותפת לארצות הברית והאיחוד האירופי כי שני הצדדים מביעים את תמיכתם במגעים הנערכים בווינה לחזרת ארצות הברית להסכם הגרעין, כמו גם חזרת איראן לציות מלא להסכם. בראייתם המשותפת, ההסכם היה ונותר הדרך הטובה ביותר להבטיח כי תוכנית הגרעין האיראנית תישאר מוגבלת למטרות שלום וכי יישמר משטר הפיקוח על תוכניות גרעין.

הצלחת הנשיא ביידן להטמיע בקרב בעלות בריתה של ארצות הברית את המסר כי בראיית הממשל סין הנה האתגר המרכזי וכי הדרך המועדפת להתמודד עימה היא גיבוש קואליציות, מחייבת את הממשלה החדשה בישראל להערכה מחודשת את התנהלותה מול סין, ובעיקר להפנים את המסר שעבר כחוט השני במהלך ביקור ביידן, שלפיו הממשל מצפה מכל בעלות בריתו לשתף פעולה מול איום מורכב זה על הביטחון של המדינות הדמוקרטיות. בהקשר זה, כמו לגבי נושאים אחרים ובראשם איראן והסוגייה הפלסטינית, נכון יהיה לקיים עם הממשל שיח דיסקרטי שיתבסס על אמון הדדי והבנה טובה של שני הצדדים את האינטרסים - המשותפים והמנוגדים כאחד.